

Praktiske anbefalinger for domstolsbehandling til barnets beste i saker etter barnevernloven

Stortinget har de senere år vedtatt en rekke lovendringer for å fremme barneperspektivet og barns rettigheter. Blant annet er barns rett til å bli hørt styrket, og i barnevernloven er barns rett til medvirkning inntatt i § 1-6. Det følger av Grunnloven § 104 annet ledd at hensynet til barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle avgjørelser som berører barn. Dette gjelder også prosessuelle avgjørelser.

Disse lovendringene har medført økt fokus på barns rettigheter, og på behov for tilrettelegging for at barna skal kunne benytte seg av disse rettighetene, både i domstolene og i samfunnet for øvrig.

«Domstolsbehandling til barnets beste» er et prosjektarbeid i regi av Domstoladministrasjonen (DA), som med utgangspunkt i barn og unges egne erfaringer med domstolene, har forsøkt å finne frem til praktiske anbefalinger som vil være med å sikre en rettslig prosess tilpasset barnas behov, samt å gjøre prosessen mer tilgjengelig for de barn og unge sakene gjelder. Arbeidet har vært gjennomført av en tverrfaglig arbeidsgruppe bestående av fem tingrettsdommere fra ulike domstoler, en barnefaglig sakkyndig (psykologspesialist), en politiadvokat, en advokat, en representant fra DA og en representant fra barnevernet (sosionom). Arbeidsgruppen har innhentet anbefalinger fra barn og unge fra Forandringsfabrikken på forbedringspunkter i den rettslige prosessen både i barnevernssaker, foreldretvistsaker og straffesaker hvor tiltalte / fornærmede / vitner er under 18 år. Prosjektet har dessuten hatt en referansegruppe bestående av to lagdommere, to tingrettsdommere og en representant fra DA. Anbefalingene er også forelagt Barneombudet for uttalelse.

Forandringsfabrikken er en ideell stiftelse med et Kunnskapscenter som oppsummerer barn og unges kunnskap, og gjennom dette arbeider for å forbedre barnevern, psykisk helsehjelp, skole og rettssystemet. Forandringsfabrikken får barn og unge til å dele sine erfaringer fra møtet med systemene, og til å gi råd til hvordan systemene kan bli bedre. De siste årene har Forandringsfabrikken lyttet til 300 barn som har opplevd vold og overgrep, 600 barn som har fått hjelp i psykisk helsetjeneste, 1200 barn som har vært i barnevernet, og 5000 barn i skolen. Barn og ungdom som ønsker å videreformidle svarene fra undersøkelsene Forandringsfabrikken har foretatt, inviteres med som «proffer». Disse deltar blant annet i møter med nasjonale myndigheter og forskjellige instanser innenfor de ulike systemene. Her gir de råd på bakgrunn av det erfaringsmaterialet Forandringsfabrikken har innhentet fra barn og unge over hele landet. Innspillene til prosjektet «Domstolsbehandling til barnets beste», bygger på oppsummert kunnskap fra 70 barn og unge med erfaring fra rettssystemet. Innspillene er følgelig ikke råd fra enkeltungdommer, men oppsummert kunnskap fra mange barn og unge.

Arbeidsgruppen har tatt med seg proffenes innspill inn i sine diskusjoner for å finne frem til praktiske anbefalinger som medfører domstolsbehandling til barnets beste. Dette har utfordret oss ved at vi har vært nødt til å se den rettslige prosessen fra et annet ståsted enn vi er vant til, samt til å tenke friere rundt hvordan en rettsprosess kan gjennomføres. Fundamentet for de anbefalingene arbeidsgruppen har valgt å gi, er naturligvis forsvarlige barnefaglige vurderinger og lovens ordning.

Hovedbudskapet fra proffene til gjennomføringen av barnevernssakene, handler i stor grad om å skape trygge rammer i rettsprosessen ved å la barna bli involvert i prosessen, at de får tilstrekkelig informasjon til at de forstår hva som foregår og til hvilket tidspunkt, at de får ha med seg en tillitsperson i samtaler med dommer / sakkyndig, samt å la barna få snakke direkte med de som skal avgjøre saken (dommerne) når barna ønsker det. Videre har proffene vært opptatt av at domstolene skal opptre fleksibelt, og tilpasse hovedforhandlingen til barnas behov så langt det lar seg gjøre, når barn har partsrettigheter.

Den enkelte dommer står som alltid fritt i sine dommerbeslutninger innenfor lovens rammer, og disse anbefalingene er kun ment som et verktøy i denne skjønnsutøvelsen. Det grunnleggende hensynet vil alltid være barnets beste.

Flere av anbefalingene i barnevernssakene kan medfører økt tidsbruk for dommerne. Det er derfor viktig at man i fortsettelsen av arbeidet med å tilrettelegge domstolsbehandling til barnets beste, også fokuserer på behovet for økte ressurser til domstolene av denne grunn. I motsatt fall vil ikke tilretteleggingen la seg gjennomføre i praksis.

Oslo, 1.februar 2019

Inger Bonnie Gjerde

Ingrid Stigum

Karianne Pedersen

Lise Gro Søreide

Kurt Kristiansen

Cecilie Pedersen Hille

Anita Jarvoll Hekneby

Merete Svartveit

Marijana Lozic

Jon Ståle Gjesdal Henriksen

Praktiske anbefalinger for domstolsbehandling til barnets beste i saker etter barnevernloven

Innhold

1. Hvem skal barnet høres av?.....	4
1.1. I tingretten:.....	4
1.2 I lagmannsretten:	5
2. Hvor skal barnet høres:.....	7
3. Hvordan skal samtalen med barnet foregå?	7
3.1. Mottakelse og innledende informasjon:	7
3.2. Samtalen:.....	8
3.3. Avslutning:	9
4. Hvordan skal referatet fra barnesamtalen skrives?	9
5. Hvordan bruke barnesamtalen i dommen?.....	10
6. Tilbakemelding til barnet	10
7. Dokumentasjon på tilbakemelding til barnet	11
8. Når barn (ungdom) har partsrettigheter etter bvl. § 6-3 annet ledd	11
8.1. Forberedelser før hovedforhandling:.....	11
8.2. Gjennomføring av hovedforhandling	12
9. Sperret adresse	12

1. Hvem skal barnet høres av?

1.1. I tingretten:

- Barn som skal høres i medhold av bvl. § 6-3 første ledd, bør gis mulighet til å snakke direkte med dommerne (alle tre) dersom de ønsker det, så fremt ikke hensynet til barnets beste taler imot det.
- Dersom barnet skal uttale seg direkte til dommerne, bør alle de tre dommerne (fagdommer, fagkyndig meddommer og alminnelig meddommer) være til stede. Dette kan løses på ulike vis, enten ved at alle dommerne er til stede i rommet, og f.eks. kun den fagkyndige meddommeren fører samtalen, eller ved at en fagdommer og den fagkyndige meddommeren snakker med barnet mens lekdommeren følger samtalen på videooverføring, eventuelt ved at kun fagdommer snakker med barnet og de to andre dommerne følger samtalen på videooverføring. Det må gjøres en konkret vurdering av fremgangsmåten slik at samtalen blir minst mulig belastende for barnet.
- Det må også vurderes om det er behov for at en sakkyndig er til stede i samtalen slik at partene kan ha mulighet til å stille den sakkyndige spørsmål under hovedforhandlingen om gjennomføringen av barnesamtalen.
- Samtalen bør ikke tas opp på film da barnesamtalen ikke skal være et bevisopptak, se under pkt. 2.
- Avklar på planmøtet om barnet ønsker å snakke direkte med dommerne, om det har spesielle behov, eller om det er årsaker til at barnet ikke bør høres av dommerne, men heller snakke med en barnefaglig sakkyndig.
- Ordningen med bruk av barnets talsperson bør ikke videreføres da den har hatt svært ujevn kvalitet, og i henhold til forskriftene kun gjelder for fylkesnemnda.
- Dersom prosessfullmektigene ikke har opplysninger om barnet ønsker å snakke direkte med dommerne, kan det oppnevnes en sakkyndig til å forespørre barnet om dette, eventuelt til å høre barnet dersom det ikke ønsker å snakke med dommerne, men vil uttale seg til den sakkyndige. Barnet må orienteres om at det er tre dommere som skal avgjøre saken, og at alle tre eventuelt vil følge samtalen enten i samme rom eller ved videooverføring.
- Dersom barnet ønsker å snakke med dommerne, bør den sakkyndige samtidig avklare om barnet vil ha med seg noen under samtalen, og hvem dette i tilfelle skal være.
- Barn som barnevernet har overtatt omsorgen for, har anledning til å ha med seg en person det har særlig tillit til i denne samtalen dersom det ønsker det, jfr. bvl. § 1-6. Er det oppnevnt tillitsperson for barnet, vil det ofte være naturlig at det er vedkommende som er med. Dersom barnet ønsker andre personer med på samtalen,

må dommeren vurdere aktuelle problemstillinger knyttet til taushetsplikt og lojalitetskonflikter. Som hovedregel bør hverken biologiske foreldre eller fosterforeldre være tilstede under barnesamtalen.

- Hvem barnet vil ha med seg i samtalen, kan enten avklares av den sakkyndige, eller ved at en saksbehandler i tingretten kontakter barnet.
- Det kan tas opp på planmøtet om det er behov for å høre barnet på nytt dersom det nylig har uttalt seg til fylkesnemnda. Imidlertid vil det ofte gå noe tid mellom fylkesnemndsbehandlingen og overprøvingen i tingretten, og det vil da normalt være nødvendig og behov for at i det minste en sakkyndig avklarer med barnet om det ønsker å uttale seg på nytt. Dersom barnet er blitt plassert i fosterhjem / beredskapshjem etter vedtaket i fylkesnemnda, eller det har skjedd andre store endringer i barnets liv, bør barnet som hovedregel få anledning til å bli hørt en gang til.
- Dersom det oppnevnes sakkyndig for å utarbeide en sakkyndigerklæring, bør barnet likevel få anledning til å uttale seg til dommerne direkte dersom det ønsker det. Den sakkyndige bør i sitt mandat få i oppgave å forespørre barnet om dette.
- Det kan allerede i planmøtet avtales når dommerne skal snakke med barnet, da dette bør foregå i så god tid før hovedforhandling at referat fra samtalen rekkes å bli oversendt partene før hovedforhandling.

1.2 I lagmannsretten:

- Barn som skal høres i medhold av bvl. § 6-3 første ledd, bør gis mulighet til å snakke direkte med dommerne (alle fem) dersom de ønsker det, så fremt ikke hensynet til barnets beste taler imot det.
- Dersom barnet skal uttale seg direkte til dommerne, bør alle fem dommerne (tre fagdommere, en fagkyndig meddommer og en alminnelig meddommer), være til stede. Dette kan løses på ulike vis, enten ved at alle dommerne er til stede i rommet, og f.eks. kun den fagkyndige meddommeren fører samtalen, eller ved at en fagdommer og den fagkyndige meddommeren snakker med barnet mens de øvrige dommerne følger samtalen på videooverføring. Det må gjøres en konkret vurdering av fremgangsmåten slik at samtalen blir minst mulig belastende for barnet.
- Det må også vurderes om det er behov for at en sakkyndig er til stede i samtalen slik at partene har mulighet for å stille den sakkyndige spørsmål under ankeforhandlingen om gjennomføringen av barnesamtalen.
- Samtalen bør ikke tas opp på film da barnesamtalen ikke skal være et bevisopptak, se under pkt. 2.

- Avklar på planmøtet om barnet ønsker å snakke direkte med dommerne, om det har spesielle behov, eller om det er årsaker til at barnet ikke bør høres av dommerne, men heller snakke med en barnefaglig sakkyndig.
- Ordningen med bruk av barnets talsperson bør ikke videreføres da den har hatt svært ujevn kvalitet, og i henhold til forskriften kun gjelder for fylkesnemnda.
- Dersom prosessfullmektigene ikke har opplysninger om barnet ønsker å snakke direkte med dommerne, kan det oppnevnes en sakkyndig til å forespørre barnet om dette, eventuelt til å høre barnet dersom det ikke ønsker å snakke med dommerne, men vil uttale seg til den sakkyndige. Barnet må orienteres om at det er fem dommeren som skal avgjøre saken, og at alle fem eventuelt vil følge samtalen enten i samme rom eller ved videooverføring.
- Dersom barnet ønsker å snakke med dommerne, må den sakkyndige samtidig avklare om barnet vil ha med seg noen under samtalen, og hvem dette i tilfelle skal være. Som hovedregel bør hverken biologiske foreldre eller fosterforeldre være til stede under barnesamtalen.
- Barn som barnevernet har overtatt omsorgen for, har anledning til å ha med seg en person det har særlig tillit til i denne samtalen dersom det ønsker det, jf. bvl. § 1-6. Er det oppnevnt tillitsperson for barnet, vil det ofte være naturlig at det er vedkommende som er med. Dersom barnet ønsker andre personer med på samtalen, må retten vurdere aktuelle problemstillinger knyttet til taushetsplikt og lojalitetskonflikter.
- Hvem barnet vil ha med seg i samtalen, kan enten avklares av den sakkyndige eller ved at en saksbehandler i lagmannsretten kontakter barnet.
- Det kan tas opp på planmøtet om det er behov for å høre barnet på nytt dersom det nylig har uttalt seg til tingretten. Imidlertid vil det ofte gå noe tid mellom tingrettsbehandlingen og ankeforhandlingene i lagmannsretten, og det vil da normalt være nødvendig at i det minste en sakkyndig avklarer med barnet om det ønsker å uttale seg på nytt. Dersom barnet er blitt plassert i fosterhjem / beredskapshjem etter dom i tingretten, eller det har skjedd andre store endringer i barnets liv, bør barnet som den klare hovedregel få anledning til å bli hørt en gang til.
- Dersom det oppnevnes sakkyndig for å utarbeide en sakkyndigerklæring, bør barnet likevel få anledning til å uttale seg direkte til dommerne dersom det ønsker det. Den sakkyndige bør i sitt mandat få i oppgave å forespørre barnet om dette.
- Det kan allerede i planmøtet avtales når dommerne skal snakke med barnet. Dersom det er praktisk mulig, kan det være en fordel at samtalen gjennomføres i god tid før ankeforhandlingen slik at referat fra samtalen rekker å bli oversendt partene før ankeforhandlingen. I motsatt fall kan samtalen finne sted i tilknytning til ankeforhandlingen, enten før oppstart eller i en pause etter partsforklaringene. Referat fra samtalen må da lese opp under ankeforhandlingene.

2. Hvor skal barnet høres:

- Når dommerne skal snakke med barnet, vil samtalen vanligvis foregå i rettsbygningen, enten på fagdommerens kontor, i et møterom eller i et spesialtilpasset rom for samtaler med barn. Særlig for mindre barn vil et tilpasset rom kunne ha positiv betydning for samtalen.
- Når det er en sakkyndig som skal snakke med barnet, vil den sakkyndige stå fritt til å vurdere hvor det vil være mest hensiktsmessig å høre barnet. I noen tilfeller kan et nøytralt samtalested gjøre det lettere for barnet å snakke fritt.

3. Hvordan skal samtalen med barnet foregå?

3.1. Mottakelse og innledende informasjon:

- Fagdommeren bør selv ta imot barnet og de voksne som følger det til samtalen.
- Samtalen kan foregå med en person som barnet har særlig tillit til, se over under punkt 1.
- Dersom det er flere søsken som skal høres, kan den generelle informasjonen gis til søsknene samlet. Deretter høres ett og ett av barna i den rekkefølgen fagdommeren bestemmer etter å ha konferert med barna.
- Fagdommeren må innledningsvis kort redegjøre for hva saken gjelder, bakgrunnen for samtalen, at barnet har rett, men ikke plikt til å uttale seg i saken, samt forsikre seg om at barnet har forstått informasjonen.
- Det er viktig å være tydelig på at dersom barnet ikke ønsker å snakke med dommerne, så er det helt i orden. Samtalen kan da avsluttes.
- Fagdommeren må dessuten forklare barnet at det ikke er barnet som bestemmer resultatet, men at dommerne vil vektlegge barnets syn sammen med de andre opplysningene i saken når de skal avgjøre den. Det er viktig å understreke at det ikke er barnet som har ansvaret for at det er blitt en sak, eller løsningen på denne.
- Dersom det har vært foretatt tilrettelagte avhør av barnet, bør dommer informere barnet om at han eller hun er kjent med at barnet har snakket med politiet på barnehuset.
- Dommeren bør undersøke hva slags informasjon barnet har fått om saken. Dersom barnet etterspør konkrete opplysninger, f.eks. innholdet i en sakkyndigerklæring, bør dommeren opplyse barnet om at han / hun vil formidle dette ønsket om informasjon videre til barneverntjenesten. Dommeren må ikke gi informasjon om faktum til barnet.

- Barnet må bli forklart at foreldrene, barneverntjenesten og eventuelt fosterforeldrene vil få informasjonen barnet gir i samtalen, i form av et referat.
- Undersøk om barnet har spesielle ønsker, og eventuelt bakgrunnen for disse, knyttet til når partene i saken skal få referatet. For barn som har vært utsatt for omsorgssvikt, er det ekstra viktig «å ha kontroll» på prosessen de deltar i. I motsatt fall vil dette kunne fremstå som utrygt.
- Informer barnet om at det vil få opplest dommerens notater på slutten av samtalen slik at barnet gis mulighet for å korrigere dersom det har oppstått misforståelser av hva barnet har ment.
- Informasjonen må gis i en språkform som er tilpasset barnets alder og utvikling. Snakk enkelt og konkret.

3.2. Samtalen:

- Samtalen med barnet skal ikke være et bevisopptak eller avhør. Samtalen er kun ment som en mulighet for barnet til å gi uttrykk for sin oppfatning i saken dersom det har noen.
- Barnet vet normalt hvorfor det har kommet til samtalen, og venter ofte på «å komme i gang». Kontakten med barnet etableres når det blir hentet, og gjennom presentasjon og innledning. Yngre barn har dessuten begrenset tid de klarer å konsentrere seg i en samtale. Det er derfor viktig at «konsentrasjonstiden» i størst mulig grad benyttes til å samtale om sakens temaer.
- Spør om det saken gjelder, nemlig om barnet ønsker å uttale seg, og i så tilfelle hvordan barnets posisjon er i dag, og om barnet har noen tanker om hvordan barnet ønsker å ha det fremover knyttet til de spørsmål saken omhandler.
- Still åpne spørsmål (hva, hvordan, hvorfor, hvilken). Still oppfølgingsspørsmål / gå i dybden («kan du si litt mer om det?») der det er naturlig.
- Snakk enkelt, og ikke unnlatt å ta opp vanskelige temaer. Vær direkte og konkret.
- Dommeren må vise naturlig interesse under samtalen, og gi barnet en opplevelse av at han / hun bryr seg om hvordan barnet har det.
- Barnet bør ikke «konfronteres» med opplysninger som fremkommer i dokumentene. Dersom barnet selv har opplyst om at det f.eks. har lest en sakkyndigrapport, kan imidlertid dommeren spørre barnet om det har noen tanker rundt det som fremkommer der.

3.3. Avslutning:

- Dommeren må avslutningsvis lese opp sine notater for barnet, og forsikre seg om at han / hun har forstått barnet riktig. Bruk god tid, og sørg for at nyansene i barnets formuleringer blir riktig gjengitt. Det kan ha stor betydning for barnet om man bytter ut et ord med et annet. Det er viktig at barnet gis en reell mulighet til å korrigere eller legge til opplysninger til referatet.
- Fortell barnet hva som skal skje videre, og når referatet vil bli sendt ut.
- Det kan være lurt å gjenta at det er de voksne som har ansvaret for situasjonen, og på nytt understreke at det er dommerne som skal avgjøre saken.
- Spør barnet om det ønsker tilbakemelding om resultatet direkte fra dommeren, eller om det er andre barnet ønsker skal informere om dommen.
- Dersom barnet ønsker informasjon om resultatet direkte fra dommeren, kan tilbakemeldingen gis av fagdommeren alene.

4. Hvordan skal referatet fra barnesamtalen skrives?

- Innledningsvis må det i referatet fremgå hvem som fulgte barnet til samtalen, hvor samtalen fant sted, hvem som var til stede under samtalen, og hvor lenge den varte. Det bør også gjengis hvilken informasjon barnet fikk av dommeren før samtalen startet.
- Referatet skal være representativt for det sentrale i barnets uttalelser. Gjengi hovedpunktene fra samtalen, og siter direkte særlig sentrale uttalelser fra barnet.
- Dommerens / den sakkyndiges hovedspørsmål bør også gjengis slik at det er mulig for andre å se barnets svar i sammenheng med de spørsmål som ble stilt.
- Referatet bør fortrinnsvis gjengi samtalen i kronologisk rekkefølge.
- Det kan kort fremgå av referatet hvordan barnet fremsto under samtalen; gråt, lo, vandret rundt etc. Dommeren / den sakkyndige skal ikke gjøre vurderinger / fortolkninger av barnets sinnstilstand i referatet, men gi en mest mulig objektiv og deskriptiv gjengivelse av dette.
- På slutten av referatet bør det fremgå at dommerens / den sakkyndiges notater fra samtalen ble gjennomgått med barnet, og om barnet hadde noe det ønsket å korrigere eller legge til. Det bør dessuten fremgå hvordan barnet ønsker å få tilbakemelding om resultatet i saken. Dersom barnet ikke har noen oppfatning i saken det ønsker å uttrykke, bør det likevel lages referat.

- Referatet må sendes ut til partenes prosessfullmektiger, eventuelt leses opp under ankeforhandlingen dersom samtalen finner sted i tilknytning til denne.
- Referatet bør utformes etter samme mal uavhengig av om det er dommer eller sakkyndig som utarbeider dette.

5. Hvordan bruke barnesamtalen i dommen?

- Det kan være hensiktsmessig at barnets syn tas med innledningsvis under «rettens vurderinger».
- Dommeren må vurdere hvor mye av barnets uttalelser som skal tas med i dommen, men det må som et minimum gis en kort oppsummering av barnets syn eller mangel på oppfatning i saken.
- Det må tydelig fremkomme av dommen hvordan barnets syn og mening er vektlagt, jf. bvl. § 6-3 a. Retten bør imidlertid understreke at det er en samlet vurdering av ulike momenter som ligger til grunn for resultatet, slik at barnet i størst mulig grad fratras ansvaret for utfallet av saken.
- Dersom retten kommer til et annet resultat enn barnet ønsker, er det særlig viktig å gi en grundig begrunnelse for hvorfor barnets syn ikke har vært avgjørende for domsresultatet.

6. Tilbakemelding til barnet

- Når det gis tilbakemelding til barnet, bør barnet ha med seg en voksen det er trygg på, f.eks. tillitspersonen.
- Når barnet skal få tilbakemelding om resultatet i saken, er det viktig at dommeren gir barnet en begrunnelse for resultatet.
- Begrunnelsen må være tilpasset barnets alder og behov, men må samtidig være reell, og ikke utelate sentrale momenter. Imidlertid må det også ved tilbakemeldingen gjøres en «barnets beste vurdering» med tanke på hvor mye informasjon som skal gis. Barnet må også informeres om at dommen «ikke gjelder» før den har rettskraft, og hva det betyr og innebærer.
- Det skal ikke gis andre opplysninger til barnet enn det som fremkommer av dommen.

7. Dokumentasjon på tilbakemelding til barnet

- Det må utarbeides dokumentasjon på når, hvor, av hvem og hvordan tilbakemelding ble gitt til barnet. Se vedlagt mal.
- Dokumentasjonen bør sendes ut til partenes prosessfullmektiger.

8. Når barn (ungdom) har partsrettigheter etter bvl. § 6-3 annet ledd

8.1. Forberedelser før hovedforhandling:

- Dommeren bør på planmøtet undersøke om ungdom med partsrettigheter har fått grundig informasjon fra barnevernet om hva det innebærer å ha partsrettigheter, og om at ungdommen selv kan velge hvilken advokat hun / han vil la seg bli representert av.
- Dersom det på planmøtet er klart at ungdommen vil gjøre bruk av partsrettighetene, og ungdommens prosessfullmektig deltar, bør det her drøftes om det er behov for å gjøre tilpasninger under hovedforhandlingen av hensyn til ungdommen. Det kan f.eks. være at ungdommen bare vil være til stede under deler av forhandlingene, at ungdommen har behov for å kunne gå ut når han / hun måtte ønske det, at ungdommen har behov for at foreldrene og / eller andre aktører forlater salen under ungdommens forklaring og overværer denne på videooverføring, om ungdommen trenger hyppige pauser eller om pausene oppleves som en belastning, om det bør tilrettelegges for eget pauserom for ungdommen etc. Det er viktig at domstolene er fleksible, og tilpasser den rettslige prosessen etter ungdommens behov når dette er rimelig og ikke kommer i konflikt med prosessuelle forhold.
- På planmøtet kan det tas opp viktigheten av at kommunens advokat i saksfremstillingen også tar opp positive sider med ungdommen (særlig viktig ved bvl. § 4-24 saker), slik at det gis et nyansert bilde av ungdommen.
- Det bør avklares på planmøtet om ungdommen kan forklare seg først selv om ungdommen ikke er saksøker, jf. tvl. § 9-15 åttende ledd. Dette kan være viktig for at ungdommen skal oppleve at han/hun kan klare å få frem sitt syn. Dersom ungdommen forklarer seg etter barneverntjenesten og foreldrene, kan ungdommen «ha gitt opp». Særlig er dette viktig dersom kommunen og ungdommen har ulikt syn i saken.
- Det bør sendes ut et informasjonsskriv fra tingretten til ungdommen før hovedforhandlingen, hvor det forklares hva som skal skje i retten. Se vedlagt mal.

- Det må settes av god tid til hovedforhandlingen, og legges opp til korte dager. Det er i noen tilfeller begrenset hvor lenge et barn / ungdom klarer å konsentrere seg.

8.2. Gjennomføring av hovedforhandling

- Dommeren må bruke et enkelt og «vanlig» språk under hovedforhandlingen, og forsikre seg underveis om at ungdommen forstår hva som foregår.
- Dommeren kan gjerne innledningsvis minne øvrige profesjonelle aktører om at alle må tilstrebe å bruke et enkelt språk av hensyn til ungdommen som er til stede.
- Dommeren bør forklare ungdommen ved starten av forhandlingene at han / hun vil kunne kommentere de vitnene som blir ført, men at ungdommen må ta dette opp med advokaten sin underveis.
- Formaning av ungdommen, bør gjøres på en mest mulig hensynsfull måte. Se vedlagt forslag til formaning.
- Før ungdommen forklarer seg kan det være hensiktsmessig at dommeren forklarer nødvendigheten av å stille spørsmål om forhold som for ungdommen ligger langt tilbake i tid. Barn / unge er i større grad enn voksne opptatt av her og nå, og kan derfor ha vanskeligheter med å forstå hvorfor forhold som ligger flere år tilbake i tid kan ha betydning for rettens avgjørelse.
- Dommeren bør være aktiv i administreringen av forhandlingene, og stoppe uhensiktsmessig pågående og aggressiv utspørring av ungdommen fra prosessfullmektigene.

9. Sperret adresse

- Dersom barnet lever på sperret adresse, må retten utvise stor aktsomhet under prosessen slik at barnets tilholdssted (eventuelle nye identitet) ikke blir avslørt.